

ДЕНИС СІЧИНСЬКИЙ
У ДЗЕРКАЛІ ХОРОВОЇ КУЛЬТУРИ ГАЛИЧИНИ

Черепанин М. В., Булда М. В.

ВСТУП

Друга половина XIX – початок XX ст. – визначний історичний період у формуванні і розвії української національної культури, літератури, освіти, науки і музичного життя на теренах Галичини. Значний поступ хорової культури того часу зумовлений виникненням у різних місцевостях краю численних українських співацьких товариств, творчих об'єднань та навчальних закладів, поява яких спонукала до активізації концертного життя, зростання рівня виконавства, формування досить потужної композиторської та музикологічної плеяди. Визначною рисою цього руху було й те, що він особливо яскраво проявився у створенні багатьох хорових колективів, більшість яких існувала при музичних або громадсько-просвітницьких товариствах¹. Хоровий спів, що здавна був притаманний українському народу, набуває у Галичині кінця XIX ст. великого розмаху й отримує характер масового аматорського, а згодом і професійного виконавства.

Серед видатних імен, які своїми оригінальними творами збагатили українську і світову культуру та продовжили її розвиток, – Денис Січинський (1865–1909), один із «найталановитіших композиторів Галицької Землі» (С. Людкевич). До своєї творчості він ставився як до професії (хоча в тих обставинах надто мізерними були заробітки музиканта), що поєднувала в собі композиторську, педагогічну, видавничу і диригентську діяльність, яка вагомо вплинула на процес розвитку хорового мистецтва.

Талант Д. Січинського найбільше виявив себе у Станиславові. У цьому місті він заснував першу українську музичну школу, музичне видавництво, був ініціатором створення хорового товариства «Станиславівський Боян», професійно займався музично-критичною діяльністю. Свої рецензії композитор присвячував різноманітним подіям музичного життя, відгукувався на появу нових музичних творів галицьких і буковинських композиторів та музичних видань, аналізував виступи співаків та інструменталістів, цікавився проблемами музично-театрального життя міста. Всі здобутки і надбання композитора

¹ Кияновська Л. Стильова еволюція галицької музичної культури XIX–XX ст. Тернопіль : СМП «Астон», 2000. С. 101–102.

у різних галузях мистецького життя свідчать про фаховість його теоретичної підготовки і ґрунтовне знання музичної справи, пропаганду української культури і залучення до неї найширших кіл громадськості.

1. Хорова культура Галичини доби Дениса Січинського

Період життя і творчої діяльності Д. Січинського тісно переплітається з активною фазою розвитку української національної культури, науки, літератури, театрального і музичного мистецтва. Відкриття товариства «Просвіта» та його філій у містах і селах Галичини сприяло поширенню національно-культурних здобутків та народних традицій, пов'язаних з хорovým виконавством. «Аматорські хорові колективи при читальнях робили чимало, щоб пропагувати українську національну пісню і повернути до національних традицій та культури все більше людей»².

Ці колективи щорічно влаштовували концерти на честь духовних лідерів українського суспільства – Тараса Шевченка, Івана Франка, Маркіяна Шашкевича. Ювілейні відзначення були особливо ретельними щодо підбору відповідних програм, що стимулювало діяльність просвітянських хорових колективів, а також творчість галицьких композиторів. А це, своєю чергою, побічно вплинуло і на розвиток музичного професіоналізму в Галичині.

Д. Січинський жив і працював у багатьох містах та селах галицького краю, однак його композиторський талант, організаційна, хорова і диригентська діяльність на Станиславщині залишила найбільший слід. Завдяки Січинському Станиславів (нині Івано-Франківськ) став важливим осередком музичного життя, тут він не лише творив музику, займався музично-критичною діяльністю, заснував першу українську музичну школу та музичне видавництво, але й був фаховим диригентом – керував багатьма хоровими колективами. З цього приводу В. Витвицький пише: «Переважними у наслідках були заходи Січинського біля організації сільських хорів. Плоди цього почину показалися ген-ген пізніше, аж у 30-х рр., їх бачимо ми й сьогодні»³. Крім цього, творчість композитора розвинулася як на ті часи і обставини дуже широко, це сольна пісня, малі й розгорнуті хорові твори, інструментальна музика і, врешті, опера «Роксоляна».

² Зваричук Ж. Музично-хорові товариства «Боян» та їх вплив на громадсько-просвітницьке життя Прикарпаття кінця ХІХ – початку ХХ ст. *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство*. Випуск II. Івано-Франківськ, 2000. С. 55.

³ Витвицький В. Денис Січинський – композитор на переломі століть. *Наші дні*. Львів, 1942. Ч. 13.

Про початки своїх перших композиторських спроб Січинський згадує так: «У році 1887 і 1888 припадає перша доба моєї композиторської діяльності. Жиючи в тих часах у різних місцевостях, пр. у Львові, Станиславові, Коломиї і т. д. і серед дуже відмінних обставин, не так матеріальних, як радше психічних, почав я під їх впливом писати. Так, пр. в Коломиї писав я дуже багато на цитру, а так само з 1888 року походить пісенька «У гаю гаю» і мужеский хор «Коби»⁴.

Вплив композиторського й організаторського таланту Д. Січинського стимулював появу на межі XIX–XX століття хорових товариств. Саме він 1893 року дав почин заснуванню «Коломийського Бояна», однак цьому завадила епідемія холери. Реалізація задуму композитора здійснилася у 1895 році і цей крок став початком відліку часу закладення основ професійного музичного мистецтва на теренах Станиславівщини. За участю «Бояна» були проведені ряд заходів, зокрема: Шевченківський концерт у Городенці та Печеніжині (1896), Маланчин вечір, музичні подорожі, аматорські представлення тощо.

Д. Січинський у своїй автобіографії детально описує періоди творчої діяльності, а саме від 1895–1896 р., коли він «був діригентом «Перемиского Бояна», від 1896–1898 капельмейстром у закладі Скарбівської Фундації в Дроговижу, а від 1899 до тепер з малими перервами в Станиславові, або в околиці, учачи сьпіву та музики, то диригуючи в «Бояні», то закладаючи селянські хори». В числі околїчних колективів композитор називає «три селянські хори, у р. 1899–1900 у селі Угорниках і Микетинцях (коло Станиславова). (Хори сі існують до тепер і під проводом учителя з Микетинець Володимира Грицишина хорошо розвиваються), а в році 1901–1902 у селі Викторові коло Галича». Створення останнього хору Січинський називає «часом послїдної доби» його композиторської творчості, яка особливо яскраво проявилася у щорічних виступах на шевченківських концертах, «в яких, окрім мішаного хору, брали звичайно участь військова орхестра 24-го полку піхоти а також деякі солїсти, як н. пр. нотар Лев Гузар в композиції Д. Січинського на мішаний хор до слів Т. Шевченка «Лїчу в неволї», або о. Коростіль, парох в Озерянах, котрий як тенор-солїст співав пісню Січинського «Як почувеш в ночі»⁵.

На думку В. Витвицького, час, коли з'явилися пісні Січинського (1901–1905 рр.), був чи не кульмінаційною точкою впливу Лисенкової музики, а тому, щоби підтвердити свою неповторну творчість, «треба

⁴ Денис Січинський (Автобіографія) / зладив і впорядкував Роман Зарицький. *Альманах музичний*. Львів, 1904. С. 72–73.

⁵ Стеблецький Є. Дещо про Дениса Січинського (спогад). *Музичні Вісти*. Львів, 1934. Ч. 2. С. 5.

було великої сили і оригінальності композиторського таланту». Рівно ж як у хоровій, так і в інструментальній музиці Д. Січинський проявив свій оригінальний почерк. Вершиною наполегливих творчих зусиль композитора стала опера «Роксоляна». «Пишучи її, Січинський занепадав щораз більше на здоров'ї і смерть перервала його працю над інструментацією останніх тактів партитури. <...> Його музика, особливо хорові розділи, відзначається повнотою оперного розмаху»⁶.

З появою «Боянів» та активною творчою діяльністю Д. Січинського музичний рух набирає дедалі більшого розвитку, хорові колективи з'являються і в інших навколишніх селах Станиславщини – Викторіві, Ямниці, Серафинцях, Печеніжині, Балинцях, Ковалівці, Турці, Нижньому Березові, Воскресінцях, Стопчатові, Мишині, Космачі. Поряд з читальними і драматичними гуртками, вони були тими центрами просвіти і культури, до яких горнулося зморене важкою працею, безправ'ям та іноземним гнітом селянство. Участь у таких колективах була своєрідною формою протесту та боротьби за національні права.

Завдяки створенню низки співацьких товариств «Боян», які у своїй структурі об'єднували музичні сили краю і водночас слугували осередками національно-культурного відродження українців, активізувався процес професійного зростання хорового мистецтва. Перелік творчих об'єднань, які з'явилися на перетині століть, ідентично відповідає переліку провідних галицьких міст – Львів, Перемишль (1891), Бережани (1892), Стрий (1894), Коломия (1895), Станиславів (1896), Тернопіль, Снятин (1901). У статуті цих товариств передбачалася робота щодо плекання і пропагування музичного мистецтва серед громадськості, а також заснування музичних видавництв⁷.

Щодо Станиславова, то створення тут музичного осередку, навколо якого могла б гуртуватися українська громада і який сприяв би розвитку хорового мистецтва, з одного боку, а з іншого – склав гідну альтернативу вже наявним у місті польським музичним товариствам, було першочерговим завданням передових кіл місцевої української громадськості. Осередком, який примножив культурну славу міста був, безперечно, «Станиславівський Боян». До числа його учасників входили кращі музичні сили, що цікавилися мистецтвом хорового співу, бажали долучитися до розширення мережі співочих та музичних організацій, закласти професійну основу їхньої діяльності. У zenіті своєї слави він ініціював безліч визначних мистецьких імпрез,

⁶ Витвицький В. Денис Січинський – композитор на переломі століть. *Наші дні*. Львів, 1942. Ч. 13.

⁷ Ханик Л. З історії хорового товариства «Львівський Боян». *Українське музикознавство*. Київ, 1969. Вип. 5. С. 158.

організував численні концерти, свята і виступи, став своєрідною творчою лабораторією для галицьких композиторів.

Діяльність Товариства з перших років його існування знайшла підтримку громадськості Станиславова, а також різних міських організацій. Так, товариство «Руський клуб» надавало приміщення для репетицій, «Товариство Руських Жінок» виділяло зі своїх фондів грошові позички і давало в користування інструменти. Свою діяльність мистецьке новоутворення розгорнуло за декількома головними напрямками: освітньо-виховним, просвітницько-пропагандистським, концертно-виконавським, видавничо-публіцистичним. Відповідно до цих напрямів створювалися драматичні гуртки, хорові колективи, бібліотека, освітній заклад, видавництво тощо. Члени цих осередків брали активну участь у підготовці музичних вечорів, у обрядових святах церковного календаря, відзначеннях ювілейних дат і подій. Оскільки відзначення Шевченківських днів стало доброю традицією на Галицьких землях того часу, то до її підтримки долучився також «Станиславівський Боян», що вже на початку свого існування підготував велику святкову академію на честь українського поета. Надалі організація Шевченківських вечорів та концертів стала одним із почесних обов'язків товариства. Взимку регулярно відбувалися вечорниці і було здійснено дві «прогульки» до Княгинина, форма проведення яких передбачала організацію концертів і товариських розважальних вечірок⁸. «Се був час найбільшого розвитку Бояна, – згадує один з учасників хору, – котрий зумів розрушати до якоїсь праці і енергії людей навіть таких, про яких давніше і чути не було»⁹.

Хор «Бояна» брав участь в усіх національних святкуваннях, вітав Миколу Лисенка з нагоди його приїзду до Станиславова (1903 р.), виступав зі щорічними «статутовими» концертами, виконував твори духовної музики під час Пасхальних свят у кафедральному соборі. Д. Січинський залучав до участі в концертах музикантів військового симфонічного оркестру та інструментував для нього свої твори («Лічу в неволі», «Дніпро реве», «Минули літа молодії»).

Товариство не було замкнутим і у своїй діяльності не обмежувалося колом власних учасників, а співпрацювало з іншими організаціями, творчими колективами і солістами. З одного боку, таким чином компенсувався брак деяких ланок в його організації, з іншого – взаємодія йшла на користь спільній справі. Хор «Бояна» налічував достатню кількість співаків і у разі потреби міг розділитися

⁸ Діло. Львів, 1897. Ч. 149.

⁹ Ілюстрований музичний календар на рік звичайний 1904–1906. Львів: НТШ. С. 114.

на чоловічий і жіночий. Рік за роком цей колектив зростав як кількісно, так і якісно та невдовзі став одним з найкращих колективів Галичини. Визначні композитори того часу, такі як М. Лисенко, С. Воробкевич, В. Матюк, Й. Кишакевич, О. Нижанківський, спеціально надсилали свої твори для виконання саме цього колективу.

Будучи диригентом «Станиславівського Бояна», Д. Січинський мав змогу безпосередньо втілювати в життя свої композиторські задуми. Одним із таких став його авторський концерт, що відбувся 7 жовтня 1902 р. у залі театру ім. С. Монюшка за співучасті «Бояна» та повного військового оркестру 24-го полку піхоти під керівництвом капелмейстера Фр. Соутчека. Особливу цікавість становить програма концерту, до якої увійшли твори української і зарубіжної класики¹⁰.

Професіоналізм новостворених хорових колективів підсилювали не лише активне концертне життя, зростаючий рівень виконавства, але й композиторська творчість сучасників Д. Січинського – А. Вахнянина, Ф. Колесси, О. Нижанківського, Г. Топольницького. Крім «Боянів», основи хорової культури закладали й музичні товариства «Бандурист», «Сурма», а також створені у 1903 році «Союз співацьких і музичних товариств» та Вищий музичний інститут ім. Миколи Лисенка.

Серед найвагоміших знакових подій біографії «Станиславівського Бояна» – заснування 1902 р. першої в Галичині української музичної школи (згодом, 1921 р. – філії Музичного інституту ім. Миколи Лисенка). Її створення в одному з культурних центрів галицького краю Станиславові – «речі так позиточної для дальшого розвою Бояна...»¹¹ – стало визначальним фактором у формуванні культури міста і започаткуванні фахового професіоналізму в сфері музичної освіти. Відкриття в Галичині українського навчального музичного закладу було нагальною потребою у справі піднесення культурного рівня народу. Велика кількість аматорських хорових гуртків та музичних осередків, які масово почали з'являтися наприкінці XIX ст., привела галицьку суспільність до свідомості, «що музика – це серйозне мистецтво й знання, якого треба фахово вчитися і якому мусить присвятитися той, хто хоче що-небудь осягнути», – писав С. Людкевич. Він вважав, що «українська музична фахова школа – це одна з найважливіших органічних частин нашої рідної школи, яка для нас є справедливо символом національного відродження та якою наша суспільність у Галичині мусить дорожити саме тому, що не має власної держави, яка має обов'язок усіма засобами плекати чистий ідеал національної

¹⁰ Діло. Львів, 1902. Ч. 209.

¹¹ Загальні збори «Бояна Станиславівського». Діло. Львів, 1897. Ч. 149.

культури»¹². Отже, діяльність товариства «Станиславівський Боян» тісно перепліталася зі шкільною музичною освітою упродовж багатьох років його існування.

Відкриття школи відбулося 15 вересня 1902 р. у приміщенні «Бояна». Організаторами й учительським колективом стали відомі суспільно-громадські діячі та кращі музиканти Станиславова – Д. Січинський (артистичний керівник школи, теорія музики, гра на фортепіано), Є. Якубович (директор), Л. Гузар (голова «Станиславівського Бояна»), д-р В. Янович (заступник голови). З метою залучення абітурієнтів до навчання товариство через пресу проводило серед українського населення пропагандистсько-агітаційну роботу, вказуючи, що «...Боян» зможе і буде старатись сю свою школу музичну піднести до висоти європейської, яка Русинам, народови співучому, належала би»¹³.

11 липня 1903 р. у приміщенні товариства «Руська Бесіда» відбувся перший прилюдний виступ («попис») учнів музичної школи з програмою, що обіймала 16 номерів (гра на фортепіано і 1 смичковий квартет). Прибулі гості (близько 100 осіб) були надзвичайно задоволені учнями, які, поборовши труднощі першого року навчання, доклали максимум зусиль і старань у підготовці свого виступу.

На початку 1907 р. «Станиславівський Боян», у тому числі і підпорядкована йому школа, переживали важку кризу, причинами якої були: відсутність власного приміщення, пасивне ставлення української громадськості до справ товариства і навчання дітей, непосильна конкуренція. До цього додалися й інші несприятливі фактори – хвороба диригента (Д. Січинський переїхав до Лапшина, потім до Бережан, а невдовзі, повернувшись до Станиславова, помер), сумна пригода з головою товариства, якого тяжко поранив один із в'язнів (Є. Якубович працював учителем співів та вихователем карного закладу). Все це мало негативний вплив на діяльність «Бояна» та музичної школи при цьому товаристві.

Однак, незважаючи на ці очевидні причини та несприятливі обставини суспільно-політичного життя, пов'язані з подіями Першої світової війни, створення українського осередку початкової музичної освіти стало важливим чинником піднесення культурного рівня української громадськості. Відновлення роботи музичної школи в ранзі філії Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка припадає на вересень 1921 р. Заснування інституту є знаменною подією в житті нашого краю,

¹² Людкевич С. Проблеми сучасної музичної культури в Західній Україні. *Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи*. Том II. Львів, 2000. С. 393.

¹³ Діло. Львів, 1903. Ч. 147.

яку можна вважати продовженням діяльності музичної школи і водночас відкриттям вищого за статусом музичного навчального закладу.

Окрім виконавсько-концертної та освітньо-виховної справи, про діяльність Січинського «як одного з провідних діячів галицького музичного руху свідчить і його *видавнича праця*, що її зосередив він у видавництві «Станиславівського Бояна»¹⁴. Ще до його появи ініціаторами заснування осередків ното-видавничої справи були не лише хорові товариства, але й самі композитори, інші товариства, приватні музичні видавництва. Так, наприклад, члени хору «Академічне Братство» (учні Руської академічної гімназії у Львові) під керівництвом О. Нижанківського організували 1885 р. перше українське музичне видавництво. Крім них, нотну літературу видавали товариства «Просвіта», Наукове товариство ім. Шевченка, «Зоря», «Сокіл», «Педагогічне товариство». Серед приватних найпопулярнішими були: «Бібліотека музикальна» М. Копка в Перемишлі (1885), «Торбан» Я. Вінцьовського у Львові (1905), «Україна» Я. Оренштайна в Коломиї (1919).

Провінційне на той час містечко Станиславів також спромоглося створити своє оригінальне видавництво, де друкувалися кращі твори галицьких і буковинських композиторів, а також класика української музики М. Лисенка. Найактивнішу роль в організації і веденні видавничих справ «Станиславівського Бояна» відіграв Д. Січинський. Крім редакційної роботи, він систематично публікував інформаційні повідомлення у галицькій періодиці про справи видавництва, висловлюючи критичні оцінки музичних творів, знайомив з їх авторами, давав фахові рецензії на окремі видання.

Перші випуски нотного видавництва почали виходити на початку липня 1902 року. Члени виділу «Бояна» зверталися до українських композиторів з проханням надсилати свої сольні, хорові та інструментальні твори, а також сприяти у поширенні вже опублікованих, адже видавництво не було прибутковим, а розраховувало лише на повернення затрачених коштів накладу. Заклики на його підтримку часто знаходили відгуки у відомих митців Галичини. Так, С. Крушельницька, «котра у своїй дбалости руської музики прислала на ціль нашого видавництва щедрий дар в сумі 100 кор.»¹⁵. Члени виділу публічно висловили артистці сердечну подяку. Меценатами видавництва у різний спосіб намагалися бути о. В. Матюк, о. Євген Емануїл Воробкевич (син композитора), український посол у Відні О. Барвінський.

¹⁴ Витвицький В. Денис Січинський – композитор на переломі століть. *Наші дні*. Львів, 1942. Ч. 13.

¹⁵ Діло. Львів, 1904. Ч. 51.

Уже після першого року існування популярність видавництва поширилася далеко за межі Галичини і сприяла збагаченню репертуару 11 новими творами маловідомих та визнаних авторів. Загалом, видавництво випустило у світ 22 випуски музичної бібліотеки, куди увійшли твори галицьких композиторів – М. Вербицького, І. Воробкевича, Й. Кишакевича, А. Кужелі, О. Нижанківського, а також Д. Січинського. М. Лисенко через заборону царським урядом Росії друкуватися у Києві, дізнавшись про видавництво «Бояна», особисто надіслав свій твір до Станиславова, а саме композицію на сл. П. Куліша «До світа встав я», відзначену редактором як особливу за рівнем фаховості. Отож, співаки та хорові колективи отримали прекрасну можливість доповнити свій репертуар оригінальною та якісною музичною продукцією, познайомити громадськість з новинками музичної літератури.

Нові твори, які з'являлися на сторінках музичного видавництва, з успіхом були репрезентовані на сценах Галичини. Однією із таких прем'єр стала «Кантата» (Січинського–Ярського) на честь Його Преосвятительства д-ра Григорія Хомишина. Її перше виконання відбулося в Станиславові 19 червня 1904 р. на концерті, влаштованім «Бояном» спільно з хором богословів греко-католицької семінарії у супроводі повного оркестру. Оскільки «сама композиція відзначається медійністю і добрим артистичним опрацюванем і загальною припала публіці до вподоби», видавці вирішили випустити її у світ для мішаного хору з фортепіано.

Таким чином, доба життя і творчої діяльності Д. Січинського відзначалася поступовим дозріванням культури і національної свідомості українців. По смерті композитора громадськість Станиславова періодично вшановувала його пам'ять концертами. Один із перших організував «Станиславівський Боян» під керівництвом проф. О. Бачинського в театральній залі товариства ім. С. Монюшка (15 грудня 1910 р.). З промовою про життя та творчу діяльність Д. Січинського виступив В. Гадзінський. Він також продекламував неопублікований вірш композитора. Захоплююче враження рецензента концерту І. Ставничого викликав твір Січинського–Шевченка «Лічу в неволі...», виконаний мішаним хором у супроводі фортепіано з теноровим соло Бобика. На концерті, крім вокальних та інструментальних творів, прозвучав Пролог до опери «Роксоляна», яку композитор не встиг завершити при житті¹⁶.

Після довготривалої перерви 10 лютого 1930 р. відбувся наступний концерт «Бояна» під керівництвом диригента Я. Барнича, присвячений

¹⁶ Ставн. І (Ставничий І.). Концерт в пам'ять Дениса Січинського в Станиславові. *Народне слово*. Львів, 1910. Ч. 456. С. 5–7.

пам'яті свого довголітнього диригента. Центральною подією цього дійства була доповідь д-ра С. Людкевича, на думку якого Д. Січинський силою фактів «став вірний своїй музі до кінця свого життя, зложив увесь свій талант на «цілопалення» українській музиці в Галичині, став самотній між українськими музикантами ХІХ ст. у Галичині – гейби – «фаховцем», чи так «професіоналом», музиком-композитором»¹⁷. Хор був доволі численний, складався зі старших і молоді, які відзначалися добрим голосовим матеріалом: «сильні і сміливі сопрани, чисті і темні альти, звінкі, трохи за ясні тенори та сильні, повні басы, виконання старанне, п'янісіма, рівномірні у всіх голосах, що є дуже тяжке для досягнення, фортіссіма, які ніколи не були такі форсовані, щоби переходили в крик (як то часто буває навіть у професійних хорів), поступенні крещенда та декрещенда розложені на цілі фрази – робили викичену цілість»¹⁸.

1934 рік – дата 25-х роковин смерті композитора. Повідомлялося, що до цього часу «стояла могила Січинського запущена, в глухому куті станиславівського цвинтаря. Щоби сплатити довг пам'яті заслуженого композитора придбано між стрілецькими могилами гарне місце на надгробник. Це місце втратимо, коли за рік не повстане там гідний творчості композитора надгробок». «Станиславівський Боян» поставив завдання бодай частково вшанувати свого колишнього диригента і довести до кінця справу спорудження пам'ятника. З цією метою був створений Комітет, який розмістив у пресі повідомлення із закликом до всіх музичних та співацьких товариств у найкоротший термін надсилати пожертви¹⁹. Крім цього, готувалося видання музичних творів композитора, які ще не були опубліковані і багато з них знаходилися у приватних колекціях²⁰.

Заходи, присвячені пам'яті Д. Січинського, відбувалися і в інших містах Галичини. Так, наприклад, у Львові заходами Концертного бюро Інституту народної творчості проведений вечір, на якому з промовою виступив С. Людкевич. Він змалював «образ трагічної постаті композитора, який перший із галицьких композиторів поважився вступити на шлях професійного музики. Важка боротьба за хліб разом із холодним поставленням громадянства відбилися і на творчості композитора. Тим то й музика Д. Січинського сумна, елегійна, а то

¹⁷ Людкевич С. Д. Січинський. У двадцятиліття його смерті. *Діло*. Львів, 1930. Ч. 165.

¹⁸ Шипайло Р. Концерт «Станиславівського Бояна» в честь Дениса Січинського. *Діло*. Львів, 1930. Ч. 46.

¹⁹ Надгробник Денисові Січинському. *Діло*. Львів, 1933. Ч. 141.

²⁰ Хто має рукописи Д. Січинського. *Львівські вісті*. Львів, 1942. Ч. 165.

й трагічна. А ще у ній відбивається важке життя композитора, вона щира, переконуюча»²¹.

27 квітня 1942 р. проведена ексгумація тлінних останків композитора з його дотеперішньої могили на новопризначене місце. Відкриття надгробного пам'ятника Д. Січинському відбулося в неділю 23 травня 1943 р. на станиславівському міському цвинтарі заходом Українського Окружного Комітету. Ця подія спонукала проведення пісенного фестивалю, присвяченого творчості композитора за участю хорів зі Станиславова, Косова, Дрогобича та Львова. Ідея встановлення пам'ятника належала голові філії станиславівської «Просвіти» професору Ю. Каменецькому (за проєктом художника і скульптора Михайла Зорія).

На день відкриття фестивалю складена відповідна програма, серед основних заходів якої були: поминальне богослужіння в катедральній церкві (хор «Станиславівського Бояна»), панахида на головному міському цвинтарі та відкриття надгробника (хор «Сурма» зі Львова), денні і вечірні концерти в Театрі ім. Івана Франка та українського «Сокола» (доповідь доктора С. Людкевича, Я. Вінцковського (Ярославенка), за участю хорів («Думка» і «Боян» зі Станиславова, з Косова, «Боян» з Дрогобича, «Боян» і «Сурма» зі Львова), кращих диригентів краю, а також соліста Львівського оперного театру В. Тисяка. На завершення всі хори під керівництвом директора Інституту народної творчості о. С. Сапруна спільно виконували композицію «Дніпро реве», написану тоді ще молодим, 25-літнім композитором Д. Січинським.

У зв'язку зі святкуванням фестивального комітет звернувся до директора Інституту народної творчості у Львові Є. Цегельського з пропозицією проголошення поточного року Ювілейним роком Д. Січинського та проведення у кожному містечку Галичини концерту з творів композитора зі збором коштів на створення стипендійного фонду імені Січинського і виданням його творів. Крім того, Фестивальний комітет звернувся до Управи Станиславова з проханням надати одній із вулиць міста назву Д. Січинського, а також подбав про видання декількох тисяч художніх відкриток із видом надгробника (художник М. Левицький)²².

Газета «Львівські вісті» помістила детальну інформацію про хід відзначення роковин смерті Д. Січинського в Станиславіві. Автор

²¹ Сімович Р. Вечір композитора Дениса Січинського. *Діло*. Львів, 1942. Ч. 289; Кудрик Б. Поклін Львова Тіням Дениса Січинського. *Львівські вісті*. Львів, 1942. Ч. 291.

²² Радиславич І. Поклін Денисові Січинському. *Львівські вісті*. Львів, 1943. Ч. 108.

статті підкреслює добру організацію дирекції Інституту народної творчості на чолі з доктором Є. Цегельським, яка подбала про бронювання двох вагонів поїзда для виїзду до Станиславова учасників поминальних дійств, а саме: хорів «Львівського Бояна» і «Сурми» під керівництвом о. С. Сапруна та провідних представників музичного світу – доктора С. Людкевича, директора В. Барвінського, доктора З. Лиська, М. Колесси та Р. Сімовича, які «вирушили віддати поклін першому нашому професійному музиці»²³.

Після ранкового Богослуження, яке супроводжував хор «Бояна» (диригент професор І. Недільський), людський потік рушив до алеї міського цвинтаря. Вони зійшлися біля імпозантного надгробника, щоб взяти участь у його посвяченні. Панахиду відправляли сім священників із о. шамбеляном Луциком, о. віцеректором Вапровичем і о. Микитюком у супроводі хору «Сурма» зі Львова (диригент П. Плешкевич). Численну громаду очолювали знайомі композитора та учасники його похорону – професор М. Лепкий (голова Українського комітету у Станиславові), Баландюк (Поперечний) (колишній УСС), Ставничий, Полотнюк, Котиль-Щербів та ін. Надгробник, поставлений за проектом М. Зорія у формі стилізованої бандури з червоного теребовельського каменю з написом на чорній плитці: «Денис Січинський, композитор (1865–1909)». За словами Р. Сімовича, початковий задум проєкту передбачав встановлення струн на спорудженій бандурі, «щоб грав на них вітер, як на сольській гарфі»²⁴. Але на той час не вистачало необхідного матеріалу. Свій поклін Д. Січинському віддали хористи «Думки» (диригент М. Колесса), які виконали твір «Даремне пісне».

У другій половині дня урочистості продовжила святочна краєва академія з нагоди відкриття пам'ятника. В залі театру Є. Цегельський виголосив промову, детально характеризуючи епоху, в якій жив композитор. Аналізуючи його творчість, промовець чітко зауважив настрій української саломової доби кінця XIX ст., дитиною якої був Д. Січинський²⁵. На двох денних та вечірніх концертах, що відбувалися у залах «Сокола» і станиславівського театру, виступали хори «Думка» (М. Колесса), «Станиславівський Боян» (І. Недільський), косівська «Трембіта» (А. Когут), «Львівський Боян» (о. С. Сапрус), «Дрогобицький Боян» (Б. П'юрко), львівська «Сурма» (П. Плешкевич), соліст львівської опери В. Тисяк, зведені хори під керівництвом о. С. Сапруна.

²³ Поклін Денисові Січинському. *Львівські вісті*. Львів, 1942. Ч. 116.

²⁴ Сімович Р. Українське громадянство Денисові Січинському. *Наші дні*. Львів, 1943. Ч. 6. С. 11.

²⁵ Цегельський Є. Денис Січинський – його творчість і життя. *Альманах Станиславівської землі*: зб. матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини. Нью-Йорк–Торонто–Мюнхен: Укrapрiнт, 1985. Т. I. С. 560–565.

Про завершальний номер концертної програми згадує Р. Сімович: «Усі хори – ціла сцена густо набита людьми – з'єдналися в могутню музичну маніфестацію, великий гимн Денисові. Сила звука, динамічні контрасти настільки великі, що поривають, захоплюють. Варто їхати, щоб почути Січинського «Дніпро реве» у такому виконанні. Сольну партію співає п. Стецура, дуже добрий голос»²⁶.

По завершенні концертів у залі Українського комітету відбулося прийняття. Близько 300 учасників «ще раз у дружньому настрою відчули ту благородну силу, яку дало їм це свято, що й було маніфестацією нашої національної єдності та пошани і любови до нашої культури та її творців». На вечорі лунали в'язанки пісень, вони й супроводжували від'їзд гостей, несучи в душі кожного з них «ще більш скріплену любов до рідної пісні»²⁷.

2. Хорова культура Галичини повосного періоду (1920–1940-і роки)

Обставини суспільно-політичного життя та події Першої світової війни, що склалися у наступні роки, завадили прогресивному розвитку Галичини у сфері культури і музичної творчості. Станиславівський часопис «Музичний вісник» головною причиною занепаду називає жорстокий військовий час, що «спиняє подекуди розвиток духовного життя та відбирає численним одиницям не то можливість, але й охоту до праці». Водночас, на думку автора допису, передова частина українського загалу повинна «пробиватися скрізь перешкоди та повільним, але рішучим кроком іти вперед й орати запущену ниву»²⁸. Цю ниву, позначену війнами, руїнами й особистими трагедіями людей, рішучим кроком проторювала *Українська Республіканська Капела* під керівництвом Олександра Кошиця. Свої перші концерти перед виїздом за кордон Капела презентувала саме у Станиславові, що свідчило про невпинний творчий поступ хорового мистецтва на теренах галицького краю у 20–40-х роках ХХ століття.

Дата 11 квітня 1919 р. відзначилася знаменною епохальною подією в мистецькому житті Станиславова, пов'язаною з першим концертом Капели. Її учасники прибули до місця призначення за декілька днів до концерту. Місцеві люди «прийняли ансамбль дуже тепло і в міру своїх скромних можливостей військового часу допомагали як і чим тільки

²⁶ Сімович Р. Українське громадянство Денисові Січинському. *Наші дні*. Львів, 1943. Ч. 6. С. 11.

²⁷ Поклін Денисові Січинському. *Львівські вісті*. Львів, 1943. Ч. 116.

²⁸ Музичний вісник. Станиславів, 1921. Ч. 1.

могли»²⁹. Громадянство міста взяло на себе обов'язки щодо розміщення співаків у приватних помешканнях і віднеслося до них «дуже щиро й уважливо». О. Кошиць згадує, що люди відразу пізнали, «яку пропагандивну роллю може відограти в Європі Капеля і прямо носило нас на руках»³⁰.

У Станиславові відбувся дебютний виступ Капели перед довготривалими гастролями країнами Європи. «Неможливо просто описати ту високодуховну насолоду, той естетичний пир, який випав на долю зібраної вчора публіки. Вчора вперше наше громадянство по сей бік Збруча чуло правдивий, чудовий хор, керований натхненним диригентом»³¹. Глядачі мали змогу почути красу й милозвучність народних пісень Полтавщини, Київщини, Звенигородщини й Поділля, збагнути релігійну глибину кантів і псалмів, відчутти естетичне багатство колядок і щедрівок у майстерному аранжуванні О. Кошиця, М. Леонтовича, К. Стеценка, П. Демуцького, Я. Яциневича.

14 квітня відбувся другий концерт Капели. Зала театру ім. С. Монюшка, де відбувся концерт, і цим разом була переповнена. «Знову чарував нас незрівняний диригент своєю чудовою капелою. Під його майстерною орудою була вона наче один ніжний інструмент, на котрім він – натхненний – виводив чаруючі нас звуки. Хотілося сидіти й сидіти до віку й слухати без краю ті чарівні мелодії, що видавав сей людський інструмент»³².

15 квітня Республіканська Капела влаштувала ще один виступ у Станиславові, призначений для поранених борців за волю України. Концерт розпочався колядками та щедрівками. Перед кожним номером пояснення пісень давав О. Кошиць. Найбільше сподобались бійцям пісні: «Ой пряду, пряду», «Щедрик», «Прилетів сокіл», «Прудиус». Завершився виступ капели піснею «Живи Україно». З привітаннями на адресу Капели і Стрільців виступив отаман Пилькевич, підносячи заслуги одних за те, що їдуть у світ показати українську культуру, других – що зі зброєю в руках захищають волю України. У відповідь на це Кошиць сказав, що багато перепон зі всіх сторін має Республіканська Капела, та все ж таки не опускають вони рук і їдуть, «щоби проломати перші леди на Заході та розвіяти тумани та темні

²⁹ Струмінський М. Українська республіканська капела на європейських сценах. *Наша культура*. Варшава, 1977. № 7. С. 2–3.

³⁰ Кошиць О. З піснею через світ. Т. 1. 2-ге вид. Вінніпег, 1986. С. 41.

³¹ В.Д. Концерт Української Республіканської Капели. *Републіка*. Станиславів, 1919. Ч. 61.

³² В.Д. Другий концерт Української Республіканської Капели. *Републіка*. Станиславів, 1919. Ч. 63.

мряки, якими оповили нас наші вороги»³³. На закінчення промови Капела піднесла оклик «Слава» на честь Січових Стрільців.

У залі панував святковий настрій. Січові Стрільці з великим задоволенням прислуховувалися до пісень, які справляли на них захоплююче враження. Виступ завершився святочною гостиною. Наступні гастролі Української Республіканської Капели відбувалися вже за межами Галичини. Там, далеко за кордоном, Капела «викликала таке сильне захоплення і подив не тільки широких мас слухачів, але й музично виробленої публіки та найбільш строгих фахових музик і критиків в усіх важних музичних центрах Європи, а то й других частин світу»³⁴.

Важливу роль у подальшому розвитку хорової культури на теренах Галичини відіграло товариство «Просвіта», адже саме їй належала ініціатива організації **конкурсів української пісні та музики**. Їх проведення сприяло вихованню розуміння і любові до української народної пісні, створенню нових співацьких гуртків, хорів та інструментальних ансамблів, які своєю працею залучали щораз більше людей. Конкурси мали також позитивний вплив на активізацію творчої праці співаків-аматорів і підвищення рівня їх виконавської майстерності. Диригенти отримали можливість познайомитися з хоровою літературою, поповнити репертуар свого колективу. Б. Кудрик писав: «Свято пісні, змагання просвітянських читальняних хорів – це одна з появ, що стають у нас щораз частіші. Це одна з оцих досадних відповідей творчої енергії народу на всі муки й терпіння, що їх завдають йому сучасні політичні й економічні обставини»³⁵. Проведення конкурсів просвітянських хорів були підтвердженням того, «що в нас по селах чи містах зростає музична культура, що прокидається зрозуміння до своєї рідної української пісні, що повстають усе нові й нові співочі гурти і своєю працею притягають щораз більше людей»³⁶.

Перші змагання хорів читалень «Просвіти» відбулися в Станиславові під керівництвом визначного діяча й організатора, адвоката д-ра Ю. Олесницького. Попередньо читальні станиславівського повіту проводили змагання аматорських гуртків, а 3 лютого 1935 р. у великій світлиці українського «Сокола» відбувся конкурс серед хорів. За словами композитора і одночасно директора станиславівської філії

³³ В.В. Концерт Української Республіканської Капели для ранених і Стрільців. *Републіка*. Станиславів, 1919. Ч. 65.

³⁴ Барвінський В. Значіння музики в житті народів. *Львівські вісті*. Львів, 1942. Ч. 57.

³⁵ Кудрик Б. Свято пісні в Бурштині. *Діло*. Львів, 1935. Ч. 222.

³⁶ Верниволя В. Просвітянським хорам під увагу. *Життя і знання*. Львів, 1935. Ч. 12. С. 257.

Музичного інституту І. Недільського, місцевими просвітянами зроблено почин «щоби нашу пісню охоронити перед шкідливими чужими впливами, щоб збуджувати й зберігати в населенню любов до рідної мови й пісні». Серед учасників змагань – мішаний хор читальні «Просвіти» села Ляцьке Шляхетське (В. Іванілюк), мішаний хор села Загвіздя (Т. Білоус), чоловічий хор з Підпечар та один із найстаріших колективів Станиславівщини, до роботи з яким у 1891 р. був причетний Д. Січинський, – мішаний хор с. Микитинці (Б. Ганушевський). П'ятим з числа мішаним хором с. Павелче диригував о. І. Стефанчук.

Позаконкурсними учасниками виступу просвітянських співаків були: жіночий хор з Княгинина-Гірки, мішаний хор з Княгинина-Бельведера та чоловічий хор «Думка». Усі колективи, чисельність яких нараховувала близько 200 людей (диригент Л. Крушельницький), виконали величаву кантату «До пісні», написану І. Недільським і присвячену Першому конкурсу читальняних хорів станиславівської округи. Під час представлення колективів доповідач Л. Крушельницький та присутня у залі аудиторія влаштували першому засновнику микитинецького хору, «тихому й невтомному, та не менш великому діячеві на народній ниві, п. дир. В. Грицишинові щирю й одушевлену овацію», яка згодом «перемінилася на коротко у величаву маніфестацію, поставила Достойного Старця в осередку зацікавлення всієї аудиторії, зробила його героєм дня»³⁷. Член журі І. Смолинський оголосив результати змагань, класифікуючи виступи хорів у такому порядку: Микитинці, Павелче, Підпечари, Загвіздя, Шляхетське Ляцьке.

У післявоєнні роки вагомий поступ хорової культури Галичини був пов'язаний з активним розвитком *гастрольної діяльності* як місцевих, так і приїжджих артистів. Початок концертних виступів Українського Наддніпрянського хору під керівництвом Дмитра Котка містами Галичини і Волині припадає на листопад–грудень 1924 року. Після Перемишля, Самбора, Дрогобича, Борислава, Трускавця, Стрия, Болехова, Долини та Калуша хористи завітали до Станиславова і виступили тут з 4 концертами (в т. ч. один концерт для шкільної молоді). Як і в попередніх містах, українських співаків на залізничному вокзалі зустрічала представницька делегація. Їх розмістили на приватних квартирах, що давало можливість побути в родинному колі братів-галичан. На всі заплановані концерти квитки, куплені не лише українцями, але й представниками громад різних національностей, були розпродані. У переповненому залі театру

³⁷ Ставничий І. Змагання читальняних хорів Станиславівщини. *Діло*. Львів, 1935. Ч. 48.

ім. С. Монюшка «хористи побачили море голів не лише в партері, ложі, балкони, а навіть оркестрова яма і всі проходи були зайняті різного роду публікою, що бажала послухати «Український хор»³⁸. Присутні на концерті влаштували хорові овацію і лише після довготривалих оплесків розпочався концерт, дохід з якого призначався на добудову українського спортивного будинку «Сокіл» у Станиславові.

Програма концерту включала різноманітні твори світової і української класики, в тому числі й композиторів Галичини (М. Гайворонського, Ф. Колесси). Особлива увага була звернена на диригента, який своїм виступом «дав зразкову лекцію, як маєтсья виконати пісня, головню під оглядом динаміки і фразування; ми почули, як навіть з пісні не дуже вибагливої щодо музичної структури можна видістати те, що в ній гарне, вартісне й ефективне. Може це зробити тільки диригент з музичним знанням та інтуїцією і з таким дисциплінованим хором, для якого кожний, майже непомітний рух руки диригента має значення»³⁹.

На святковому прийнятті (комерсі) з промовою виступив професор Ліськевич, який відзначив досконалість диригента, а також весь хоровий колектив наддніпрянців, особливість способу співання якого «вже з першої пісні приковує до себе увагу, заворожує всю аудиторію і в тому полягає сила, краса і оригінальність мистецького виконання всієї концертної програми»⁴⁰.

Наступний приїзд артистів Українського Наддніпрянського хору до Станиславова відбувся наприкінці 1937 р. Увагу привертав одяг артистів, які виступали в гуцульських національних строях. Програма концерту складалася з 3 частин: перша мала релігійний характер, у другій і третій частинах звучали обробки народних пісень та твори українських композиторів («Розпрягайте хлопці коні», «Накрила нічка», «Ставок заснув», «Засяло сонце золоте»). Щодо останньої, то «інтерпретація тієї пісні в Котка була чудова»⁴¹. 2 і 3 червня 1939 р. хор дав у Станиславові ще два концерти з різними програмами. Склад колективу був доповнений новими силами, що викликало більш насичені враження порівняно з попередніми виступами⁴².

³⁸ Вітенко О. Український професійний хор під орудою Дмитра Котка (нарис 1920–1939 рр.). Крем'янець, 1969. С. 56–58. (Рукопис).

³⁹ Залеський О. Концерт «Українського Наддніпрянського хору» Д. Котка в Станиславові. *Діло*. Львів, 1924. Ч. 268.

⁴⁰ Вітенко О. Український професійний хор під орудою Дмитра Котка (нарис 1920–1939 рр.). Крем'янець, 1969. С. 56–58. (Рукопис).

⁴¹ Де Ко. Гостина хору Котка в Станиславові. *Вісті* (тижневик). Станиславів, 1938. Ч. 1–2.

⁴² Станиславів. Хор Дм. Котка. *Діло*. Львів, 1939. Ч. 137.

Музичні колективи Станиславова також брали участь у концертному житті міста та за його межами. Провідним серед них був місцевий «Боян», найвагоміше значення якого полягає у підготовці та проведенні Шевченківських концертів, а також різноманітних мистецьких імпрез, пов'язаних з ювілейними датами. Діяльність колективу не завжди була стабільною, на що мали вплив як суспільно-політичні, так і внутрішньо-організаційні обставини. На думку О. Залеського, якщо б у членів хору «було більше почуття обов'язку та карности, міг би він розвинутися у поважне співацьке товариство та причинитися до оживлення музичного руху Станиславівщини»⁴³. До числа самостійних виступів «Бояна», які привернули увагу фахової критики, можна віднести концерт із творів Ф. Шуберта (1929), Д. Січинського (1930).

Крім «Станиславівського Бояна», відомим у нашому краї став чоловічий хор «*Думка*», що виник у 1927 р. завдяки студентській молоді під керівництвом учня української гімназії Осипа Крушельницького. Завдяки організаційному хистові диригента хор «вибився в короткому часі на передове місце між галицькими чоловічими хорами»⁴⁴. 1 квітня 1933 р. відбувся статутний концерт «Думки», диригентом якої 1928 р. став Леонтій Крушельницький. Уже сам підбір програми вказував на солідну підготовку концерту та дотримання стилевих ознак кожної частини. Виконання творів «було зовсім точне та поважне. Хор зложений з 24 співаків, молодих голосів, звучить певно, повно та м'яко й дається легко проводити диригентові, т. б., що всі співають без нот»⁴⁵.

«Станиславівський Боян» і «Думка» були учасниками ювілейного концерту, присвяченого 40-літтю «Коломийського Бояна». Багата програма охоплювала виступи хорів та симфонічного оркестру, які у фіналі виконали спільну для всіх композицію, спеціально написану для свята і присвячену «Коломийському Бояну», – кантату Б. Кудрика на слова Т. Шевченка «Вибір Гетьмана». Аналізуючи окремі виступи з точки зору мистецького рівня, С. Людкевич перш за все відзначив, «що в усіх продукціях слідно було великий вклад праці диригентів, як і виконавців та пієтизм до свого діла»⁴⁶.

⁴³ О.З. (Залеський О.). Дописи. Станиславів. *Боян*. Дрогобич, 1929. Ч. 2–3. С. 25.

⁴⁴ Залеський О. Музичне життя Станиславова. *Альманах Станиславівської землі*: зб. матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини. Нью-Йорк–Торонто–Мюнхен : Украпринт, 1985. Т. I. С. 554.

⁴⁵ О.З. (Залеський О.). Концерт станиславівського хору «Думка». *Діло*. Львів, 1933. Ч. 88.

⁴⁶ Ч.В. (Людкевич С.). Ювілейний концерт у 40-ліття «Коломийського Бояна». *Діло*. Львів, 1935. Ч. 47.

У наступні роки такі диригенти, як В. Безкоровайний, І. Смолинський, І. Недільський, Я. Барнич, продовжували свою творчу діяльність. Примножуючи хорові традиції «Станиславівського Боян», вони ставали організаторами професійного розвитку хорового мистецтва у нашому краї. Водночас праця товариства не обмежувалася лише місцевою діяльністю, «але мала також свій добрий вплив на цілу Галицьку Землю й сусідню Буковину»⁴⁷.

Період німецької окупації (1941–1944) також не був позбавлений можливості існування і творчого розвитку хорового мистецтва. Відбувалися концерти на честь визначних діячів, здійснювалися творчі обміни колективів, проводилися конкурси та фестивалі хорової музики. Дбаючи про культ української пісні та піднесення професійного рівня українських хорів, львівський Інститут Народної Творчості (ІНТ) влаштував Перший краєвий конкурс хорів, присвячений 100-літнім роковинам народження Миколи Лисенка, до участі в якому були запрошені співочі товариства, хорові гуртки сіл і міст при читальнях, середніх і вищих навчальних закладах, церковних та інших установах. Організатори повідомляли про велике загальнокультурне значення Конкурсу, зазначаючи, що українська пісня «здобула собі славу у цілому культурному світі, тому й свідомий культ та опіка над нею, дбання про її дальший розвиток та піднесення її на вищий рівень». Проведення Конкурсу мало організований характер, воно об'єднало хорові колективи тодішнього Генерал-Губернаторства (до участі в конкурсі зголосилися понад 300 хорів), зосередило в одному організаційному центрі і причинилося до планового ведення їхньої діяльності.

Конкурс мав також виховне значення. Він змушував співочі колективи інтенсивно працювати, систематично відвідувати репетиції для досягнення успіху, емоційно стимулюючи відчуття співзмагання. На думку організаторів, пов'язання конкурсу хорів з ювілейною датою М. Лисенка «причиниться до пізнання ближче його життя й музичної творчості, спопуляризує його твори та поширить і закріпить його культ серед найширших мас нашого громадянства»⁴⁸. З цією метою Український Центральний Комітет за посередництва ІНТ видав серію Лисенківських творів, брошуру про життя і творчість композитора, портрети, листівки та металеві відзнаки. Поза конкурсом до краєвого свята було допущено 2 станиславівські хори – «Боян» і «Думка».

⁴⁷ Залеський О. Музичне життя Станиславова. *Альманах Станиславівської землі*. Т. II. Нью-Йорк, 1985. С. 552–557.

⁴⁸ Т.П. За скріплення культу української пісні. *Львівські вісті*. Львів, 1942. Ч. 125.

У зв'язку з цією небуденною подією у Львові була видана спеціальна книжка під назвою «Перший краєвий конкурс українських хорів у Галичині» з детальними повідомленнями про перебіг подій та ілюстраціями. У ній, зокрема, визначалися основна мета і завдання конкурсу: «підвищити культурний і мистецький рівень українських хорів у Галичині, спопуляризувати серед галицьких хорів твори великого українського композитора та, притягнувши до творчої допомоги українським самодіяльним хорам кращих майстрів хорового і музичного мистецтва, довести до покращення роботи хорових гуртків та зацікавити ними широкі кола українського громадянства і тим самим піднести значення хорової самодіяльності у національному вихованні»⁴⁹. Програму головного свята склав керівник Музичного кабінету ІНТ д-р Є. Цегельський.

Оголошені переможці взяли участь у Фестивалі української пісні, що відбувся наступного дня по завершенні конкурсних змагань. Хорове мистецтво Станиславівщини представляли: чоловічий хор «Думка» під керівництвом професора М. Колесси, Печеніжинський хор В. Якуб'яка та хор з Косова, диригентом якого Анні Когут публіка влаштувала довготривалу овацію.

Величавим й урочистим було завершення фестивалю. Велика сцена оперного театру, оформлена декораціями з портретом М. Лисенка та двома датами 1842–1942, помістила всі хори. З привітальним словом виступив диригент о. С. Сапрун і з-понад 1200 грудей найкращих хористів краю полинули українські пісні: «Ой, діброво, темний гаю», «Ой, гай, мати», «Час до дому, час», викликаючи в присутніх нечуваний ентузіазм. Делегація хорів, очолювана А. Когут, вручила керівнику цього небуденного хору квіти та срібну диригентську паличку з написом: «Організаторові 1-го краєвого конкурсу хорів і першому диригентові, о. проф. С. Сапрунові – УЦК».

Таким чином, Перший краєвий конкурс українських хорів відкрив світлу сторінку в історії розвитку української хорової культури Галичини. На той час, коли країна перебувала під гуркотом гармат війни, організувати і провести в такому порядку конкурс найкращих хористів вимагало неабияких зусиль і праці. «Тільки свідомість вищих національних інтересів, тільки високовироблене почуття обов'язку могло спонукати українське громадянство і його провід до такого великого діла, яким вшановано пам'ять незабутнього Миколи Лисенка. І в ці пропам'ятні дні 31 липня та 1 і 2 серпня 1942 р. чути було подих його духа, що завжди стоїть на сторожі одного з найцінніших скарбів українського народу – української пісні»⁵⁰.

⁴⁹ Перший краєвий конкурс українських хорів у Галичині. Львів, 1942. С. 13.

⁵⁰ Там само. С. 34.

Толерантне суперництво, що відбувалося на Першому краєвому конкурсі українських хорів, мало своє продовження і добрі наслідки. Кращі хорові колективи Галичини не переставали працювати й вишукувати шляхи до свого всестороннього вдосконалення. В роки окупації не припинялося й концертне життя краю. Серед багатьох культурно-мистецьких заходів помітним став концерт української пісні, організований станіславським хором «Думка» 3 травня 1942 р. у залі Інституту Народної Творчості. Цей колектив був відомий за декілька років до війни та неодноразово з успіхом виступав на концертній естраді під керівництвом свого засновника й диригента д-ра Л. Крушельницького, «який за большевицького панування опинився десь у Казахстані». Теперішню відновлену у повному складі «Думку» очолив композитор і диригент Микола Колесса, який на короткий час переїхав зі Львова до Станіслава. Наслідки праці знаменитого диригента та музичного педагога відразу вплинули на якість звучання хору, який швидко піднявся на справжню мистецьку висоту. Талант диригента проявився не лише в тому, «щоб із скромних і обмежених голосових засобів добути найбільші можливості в поєднанні та згармонізованні звукового матеріалу, як теж у виконанні творів». Наслідки праці диригента проявилися також «в ритмічному зіспіванні та виразовій, зразковій дикції.., у проведенні динамічних ефектів (напр. у «Закувала», «Що то за грім»), або ширшої динамічної лінії (напр. «Услиши Господи»).., в інтонації, цій Ахілевій п'яті усіх хорів, гурт виявляє (свідоме) змагання до вирівнювання і чистоти»⁵¹.

Репертуар, представлений у Львові, був невеликим і базувався в основному на творах композиторів старшого покоління, що вважалося перспективнішим «для технічного вишколу та вироблення почуття хорового стилю». На думку С. Людкевича, саме у зразково-стилевому виконанні, «виконанні свobodному від пустих манер, переборщення, згармонізовання із змістом і формою творів – співак і слухач мав нагоду і змогу доглянути правдиву красу хорової музики та різницю між правдивою красою і фальшивою буфонадою». Загалом, музикознавець відзначив, що виступ «Думки» у Львові зробив «незвичайно гарне і симпатичне враження, та причинився до оживлення і підйому нашої музичної буденщини свіжим вкладом енергії». Заслужене визнання хор отримав від керівництва Інституту народної творчості і «Сурми», а саме д-ра Є. Цегельського і д-ра М. Смішка, які висловили теплі слова.

⁵¹ Людкевич С. Небуденний концерт української пісні. *Львівські вісті*. Львів, 1942. Ч. 97.

21 червня 1943 р. «Думка» повторно загощила з концертом до Львова, представивши місцевій публіці нові зразки своєї творчої праці. Віддаючи належне заслугам ентузіасту української пісні диригенту Л. Крушельницькому, проф. М. Колеса відзначає фанатичну відданість учасників колективу справі свого покликання. На його думку, «24 хористів творять не лише змонтований, зіспіваний хоровий ансамбль, але й одну родину, споєну загальною любов'ю до української пісні, до хорového мистецтва». Разом із тим цей ентузіазм підтримує і втілює у життя нинішній керівник хору М. Колесса, адже він «кожного тижня при всіх трудах подорожі не занедбує поїхати у Станиславів на проби «Думки», він же заціплює всю любов до української пісні у своїх учнів, хористів...»⁵².

Власний критичний погляд на виступ співаків опублікував Р. Савицький. Він, зокрема, позитивно відзначив технічну сторону «Думки», результатом чого була послідовна праця та сувора дисципліна. Велика і різноманітна програма концерту була складена за історичною хронологією: І. Лаврівський, С. Воробкевич, В. Матюк, М. Лисенко, К. Стеценко, О. Нижанківський, П. Ніщинський, Д. Січинський, Ф. Колесса, С. Людкевич, а також обробки народних і стрілецьких пісень. Цю програму хор опанував «всесторонньо знаменито і виконав в цілості напам'ять. Непересічні диригентські здібності М. Колесси, його висока музикальність, повна змістовності і експресії, оригінальна інтерпретація поставили концерт на високому відтворчому рівні і запевнили «Думці» вповні заслужений, дуже поважний успіх»⁵³.

Організацію створеного у травні 1940 року «*Гуцульського ансамблю пісні і танцю*» радянська влада доручила Я. Барничу, на той час музичному керівнику Обласного театру ім. Івана Франка і водночас диригенту симфонічного оркестру державної філармонії. Основу ансамблю становили вибрані Барничем упродовж кількох тижнів 120 співаків (у тому числі й з числа аматорського гуртка Космацького сільського хору), 20 танцюристів, 8 трембітарів, 16 музикантів (скрипалів, цимбалістів, сопілкарів).

Підготовка до свого першого виступу тривала короткий час, однак це не завадило артистам влаштувати на сцені обласного музично-драматичного театру ім. Івана Франка (нині Івано-Франківська обласна філармонія) справжнє мистецьке дійство, за яким спостерігали й представники Відділу мистецтва з Києва. До програми концерту увійшли українські пісні (побутові, ліричні та жартівливі), старовинні

⁵² М. Станиславівська «Думка» у Львові. *Львівські вісті*. Львів, 1943. Ч. 136.

⁵³ Савицький Р. Хор «Думка». *Львівські вісті*. Львів, 1943. Ч. 139.

гуцульські пісні і танці, коломийки, твори радянських композиторів. Враженнями про вдалий дебют «Гуцульського ансамблю» поділився один з його фундаторів і художніх керівників, заслужений артист України Михайло Магдій: «Той, хто був тоді на нашому концерті, може сказати, що він був присутнім на справжньому святі талантів. Люди стояли вітаючи нас. Зал гримів. Від теплих усмішок земляків, від їхніх бурхливих оплесків, від запашних квітів, що були вручені нашим митцям, хотілося співати, сміятись. Ми казали: «Велике спасибі, дорогі брати і сестри!»⁵⁴.

«Гуцульський ансамбль» зумів дати життя багатьом народним пісням, піднявши кожну з них до вершин виконавської майстерності. Цьому сприяла не лише інтенсивна праця, а й багаторазові відвідування народних свят і гулянь, вивчення обрядів і звичаїв старовини. Розуміння важливості цієї потреби «допомогли артистам колективу відібрати усе найцінніше, істинно народне, створити оригінальний і самобутній репертуар»⁵⁵.

З приходом радянської влади наказом обласного відділу в справах мистецтв № 124 від 12 липня 1945 р. художнім керівником та головним диригентом Гуцульського ансамблю пісні і танцю було затверджено Д. Котка, з виплатою йому половини ставки директора ансамблю. У складі ансамблю перебували понад 70 артистів, серед яких особливою майстерністю виділялися співаки Тамара Рослік, Дмитро Тисяк, Остап Роп'яник, балетмейстер Ярослав Чуперчук та інші виконавці (Долянський, Стрільбецька). За результатами концертних поїздок ансамблю партійними органами складалися спеціальні відгуки про роботу ансамблю з місць, де виступали артисти ансамблю. У них давалася позитивна оцінка як цілому колективу, так і художньому керівнику Д. Котку, де зокрема зазначалося: «Його висока майстерність, художній смак, уміння в доборі пісень, складання програми заслуговують на високу оцінку. Йому завдячна громадськість Західної України за утворення ансамблю, ансамбль має бути вдячний своєму керівникові за піднесення художньої майстерності всього ансамблю й майстерності зокрема кожного учасника ансамблю»⁵⁶.

Отже, незважаючи на окупаційні режими, які упродовж століть насаджувалися українцям Галичини, ніяка сила не спроможна була зламати національну свідомість народу. Музикою і піснею він боровся проти свого пригноблення, підтримував і нарощував природою закладений потенціал духовної незнищенності.

⁵⁴ Гринишин М., Кубик М. Співає гуцульський ансамбль. Ужгород, 1966. С. 21.

⁵⁵ Там само. С. 12.

⁵⁶ Станиславская обласная филармония. ДАІФО. Фонд Р-317, опис 1, спр. 10, 15.

ВИСНОВКИ

Постать першого професійного композитора Д. Січинського відіграла особливу роль у становленні хорової культури Галичини. Творчий талант композитора найбільше виявив себе у хоровому мистецтві, заснуванні хорових товариств «Боян», першої української музичної школи, музичного видавництва, публікації музично-критичних матеріалів. Усе це свідчить про фаховість його теоретичної і практичної підготовки, ґрунтовне знання музичної справи, здатність ініціювати і втілювати в життя творчі задуми.

Провідне місце належало українському музично-хоровому товариству «Станиславівський Боян», мистецький потенціал якого виявляв себе у концертно-виконавській, освітній та видавничо-публіцистичній діяльності. Відкриття на теренах Галичини однієї з перших українських музичних шкіл стало етапною подією історії культурних змагань за національну освіту. Знаковим явищем у пропаганді хорового мистецтва була поява музичного видавництва, завдяки якому громадськість Галичини вперше пізнала музичну творчість М. Лисенка, а хорові колективи отримали можливість розширити свій репертуар новими творами вокально-хорової та інструментальної музики.

До піднесення хорової культури Галичини у повоєнний період значною мірою спричинилися концерти Української Республіканської Капели О. Кошиця. Її перші закордонні гастролі розпочалися зі Станиславова і стимулювали закономірний процес переходу від аматорства до професіоналізації хорового мистецтва. Порив творчого поступу продовжив свою впевнену ходу і в наступні роки. Його відображенням стала ініціатива організації конкурсів української пісні та музики, активна гастрольна діяльність Українського Наддніпрянського Хору Д. Котка, Станиславівського і Коломийського «Боянів», «Думки» та інших колективів.

Творчий лет хорового мистецтва Галичини не припинявся і в роки німецької окупації. Феноменом цієї доби слід вважати Перший краєвий конкурс хорів, присвячений 100-літнім роковинам народження М. Лисенка, ініційований львівським ІНТ. Існуючі хорові колективи не припиняли свою творчу працю й на ниві концертного життя. Найактивніше його реалізовувала станиславівська «Думка», а також створений у 1940 році і діючий дотепер «Гуцульський ансамбль пісні і танцю» – перший професійний мистецький колектив, який відкрив нову сторінку історії вокально-хореографічного мистецтва нашого краю.

АНОТАЦІЯ

У представленому розділі колективної монографії відтворено процес функціонування хорового мистецтва Галичини крізь призму життя і творчості композитора Д. Січинського і повоєнного періоду 20–40-х років ХХ ст. як цілісного історико-культурного явища та представлено динаміку його розвитку. Здійснено аналіз діяльності мистецько-просвітницьких товариств, які залучали широке коло громадськості краю до популяризації музичного мистецтва через створення хорових колективів, проведення конкурсів та музичних вечорів, зосереджуючи свою ініціативу у чотирьох основних напрямках: освітньо-виховному, просвітницько-пропагандистському, концертно-виконавському та видавничо-публіцистичному. Хорова культура зазначеного періоду становить унікальний феномен у контексті історичної епохи і є важливою складовою частиною регіональної та всеукраїнської культурно-мистецької спадщини.

Ключові слова: Галичина, хорове мистецтво, просвітницьке товариство.

SUMMARY

Denys Sichynsky in the mirror of the choir culture of Galychyna

The presented sections of the collective monograph reproduce the process of functioning of the choral art of Galychyna through the prism of the life and work of the composer D. Sichynsky and the postwar period of the 20–40s of the XX century as a holistic historical and cultural phenomenon and presents the dynamics of its development. An analysis of the activities of art and educational societies, which involved a wide range of the public in the promotion of music through the creation of choirs, competitions and music evenings, focusing its initiative in four main areas: educational, educational-propagandistic, concert-performance and journalistic. Choral culture of this period is a unique phenomenon in the context of the historical epoch and is an important component of regional and national cultural and artistic heritage.

Key words: Galychyna, choral art, educational society.

ЛІТЕРАТУРА

1. Альманах Музичний: Літературна частина першого ілюстрованого календаря музичного на рік 1904 / Зложив і впорядкував Ромуальд Зарицький. Львів : НТШ, 1904. 138 с.
2. Андрієвський В. Микола Лисенко. В соту річницю народження (1842–1942). Львів, 1942. 64 с.
3. Артистичний вісник. Зошит I, II. Львів, 1905.
4. Булка Ю.П. Музична культура Західної України. *Історія української музики*: в 6 т. Київ : Наукова думка, 1992. Т. 4: 1917–1941. С. 546–589.

5. Витвицький В. Музикознавчі праці. Публіцистика / упор. Л. Лехник; ред. Ю. Ясіновський. Львів, 2003. 389 с.

6. Вахнянин А. Спомини з життя (Посмертне видане) / Зладив Кирило Студинський. Накладом видавця. З печатні В.А. Шийковського. Львів, 1908. 138 с.

7. Гринишин М. Співає Гуцульський ансамбль. Ужгород, 1966. 96 с.

8. Денис Січинський: Матеріали до біо-бібліогр. діячів укр. культури / склали: С.П. Костюк, П.К. Медведик; наук. ред. С.С. Павлишин. Львів : Каменяр, 1966. 57 (2) с.

9. Дудик Р. Хорова культура Прикарпаття кінця XIX – першої третини XX століття : дис ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 «Музичне мистецтво». Нац. муз. акад. України ім. П.І. Чайковського. Київ, 2000. 258 с.

10. Загайкевич М. Музичне життя Західної України другої половини XIX століття. Київ : АН УРСР, 1960. 191 с.

11. Карась Г., Дутчак В.Г. та ін. Культурно-мистецька панорама Івано-Франківська: 350-річчю надання місту Магдебурзького права присвячується : монографія. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2012. 180 с. 60 іл.

12. Кияновська Л. Стильова еволюція галицької музичної культури XIX – XX ст. Тернопіль : СМП «Астон», 2000. 339 с.

13. Костюк Н. Музична культура Західної України 20–30-х років XX століття: ідеї поступу і розвиток національних традицій : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.01 «Теорія та історія культури». Київськ. держ. ун-т культури і мистецтв. Київ, 1998. 267 с.

14. Кошиць О. З піснею через світ. 2-ге вид. Вінніпег, 1986. Т. 1. 194 с.

15. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії. Івано-Франківськ, 1993. 200 с.

16. Лисько З. Піонери музичного мистецтва в Галичині. Львів–Нью-Йорк : Вид-во М. П. Коць, 1994. 144 с.

17. Лисько З. Початки музичного мистецтва в Галичині. *Наша культура*, 1936. № 8–9. С. 590–600.

18. Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії. Київ, 1973. 519 с.

19. Мазепа Л. Сторінки музичного минулого Львова (з неопублікованого). Львів : Сполом, 2001. 279 с.

20. Павлишин С. Денис Січинський. Київ : Музична Україна, 1980. 48 с.

21. Романюк Л., Черепанин М. Музичне і театральне життя Станиславова (друга половина XIX – перша половина XX ст.) : монографія. Івано-Франківськ, 2016. 508 с.

22. Станиславів – Станіслав – Івано-Франківськ (до 350-річчя Івано-Франківська) : монографія / гол. ред. В. Великочий. Івано-Франківськ – Львів – Київ : Манускрипт-Львів, 2012. 584 с.

23. Черепанин М.В. Музична культура Галичини другої половини ХІХ–першої половини ХХ століття : монографія. Київ : Вежа, 1997. 328 с.

Information about the authors:

Cherepanyn M. V.,

Doctor of Arts, Professor,
Professor at the Department
of Ukrainian Music Studies and Instrumental Folk Art
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
57, Shevchenko str., Ivano-Frankivsk, 76018, Ukraine

Bulda M. V.,

Candidate of Art history Sciences,
Associate Professor at the Department
of Ukrainian Music Studies and Instrumental Folk Art
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
57, Shevchenko str., Ivano-Frankivsk, 76018, Ukraine